

MELLER SIMON ÉS PETROVICS ELEK
LEVELEI WILDE JÁNOSNAK¹

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Bécs, [1915]. szeptember 27.²

Dvořákkal még nem tudtam beszélni, mert a hét nagy részét Bécsből távol tölti családjával. De remélem, hogy e hét folyamán visszajön, s akkor értesíteni fog. A bronzok ügyét illetően végeztem, az eredmény nagyrészt negatív. A régi anyag, ami az üzletekben van, hihetetlenül kevés és gyenge; csak Artáriánál³ volt jobb aratás. Azért megtekintésre meglehetősen mennyiséget küldetek haza. Otthon nyugodtabban fogjuk vizsgálni. A piac egyebekben is szegény, jó képet egyáltalán nem láttam. Bode itt volt, egy este nála voltam, de másnap már vissza kellett utaznia, így nem mehetett Pestre. Oldenbourg⁴ csütörtökön jön, fogadják jól.* Az egész grafikai osztályt üdvözlöm. Igaz híve

Meller

* A Leonardot⁵ mutassák meg neki.

¹ Kéziratból kiolvasta és jegyzetekkel ellátta Bardoly István (Forster Központ), válogatta és szerkesztette Markója Csilla (MTA BTK Művészettörténet Intézet).

² MNG Adattár, 20151/1979/232. – Postai levelezőlap. Címzés: Wilde János úrnak. Budapest VI. Aréna út 41. Wilde 1915. október 14-én érkezett Bécsbe, hogy ott folytassa tanulmányait, illetve doktoráljon. Meller bizonyára Wilde beajánlása miatt kívánt Dvořákkal beszélni.

³ Bécsben 1770-ben alapított híres térkép, sokszorosított grafika és zeneműkiadó, utóbb műkereskedés és aukciósház. Ld. még: Szabolcsi Hedvig: A bécsi Artaria magyar kapcsolatairól. *Angyalokra szükség van. Tanulmányok Bernáth Mária tiszteletére*. Szerk. András Edit. Budapest, 2005. 15–20.

⁴ Rudolf Oldenbourg (1887–1921) művészettörténész, Adolph Goldschmidt tanítványa volt, utóbb a müncheni Alte Pinakothek, majd a berlini Kaiser-Friedrich-Museum munkatársa lett.

⁵ A Ferenczy István gyűjteményéből származó lovasszobrot elsőnek Meller Simon tulajdonította Leonardo da Vincinek. Erről Petrovics Elekkel közös nyilatkozatban számolt be: A Szépművészeti Múzeumban felfedezték Lionardo da Vinci egyik szobrát. Petrovics igazgató és Meller Simon nyilatkozata. *Az Est*, 1915. november 25. 9. – ezt Wilde tetszéssel fogadta: „Az Estet kikeresttem a Kefiben és elolvastam a nyilatkozatokat: imponálóan okosak.” – írta 1915. november 27-én (MNG Adattár, 20151/1979/57d/39). Meller a Magyar Régészeti és Embertani Társulat ülésén is előadást tartott a szoborról: A Ferenczy-gyűjtemény Leonardo-szobra. Meller Simon dr. előadása. [Magyar Régészeti és Embertani Társulat ülése az Iparművészeti Múzeumban]. *Az Újság*, 1916. június 21. 11. – Mellernek az attribúálásról írt tanulmánya azonban csak 1917-ben jelent meg. Ld.: 26. jegyzet.

**Meller Simon – Wilde Jánosnak,
Bécs, [1915]. október 1.⁶**

Dvořákkal beszéltem, örömmel várja Önt! Ma este még együtt vacsorázunk. A rajzaukción azért nem olyan megveendő. A viszontlátásig igaz híve Meller. (1. kép)

**Petrovics Elek – Wilde Jánosnak,
Budapest, 1915. október 19.⁷**

Kedves Wilde Úr.

A Pogány⁸ nyilatkozata ügyében nem kellett közbenjárnom, mert *Az Est*,⁹ melyhez Antal¹⁰ ör vitte el, nehézség nélkül ígerte meg szóserinti közlését; így reám nem került a sor. Azóta meg is jelent a nyilatkozat, mint bizonyára Ön is látta.

Örömmel olvastam leveléből, hogy sikerült elhelyezkednie. Kedves nővérétől hallottam és leveléből látom, hogy ez nem éppen könnyen ment, talán nagyon is sokszor jutott eszébe eközben az otthon kényelme és melegsége. De most már reményelem, átesett ezeken a mizeriákon; s szellemi elhelyezkedése pedig bizonyára könnyebben fog menni és kellemesebb lesz a fizikainál.

Ügyének hivatalos elintézését még mindig nem kaptam meg; mihelyt megkapom, közölni fogom Önnel. Talán ha Pestre jön, mert mint mondta, a sorozásra csakhamar vissza kell jönnie.

Jól esett soraiból olvasnom, hogy sokat gondol haza, s gyűjteményünkre, amelyeket új szempontokból fog majd látni. Tegyen így ezentúl is; ne feledkezzék meg rólunk és az elhagyott hajlékról, amely visszavárja.

A viszontlátásig szívesen üdvözlí őszinte híve

Bp. 915. X. 19.

Petrovics Elek

1. Zádor István: Meller Simon, 1920.

© Szépművészeti Múzeum Grafikai Osztály

⁶ MNG Adattár, 20151/1979/233. – Postai levelezőlap.

⁷ MNG Adattár, 20151/1979/197. – Levél.

⁸ Pogány Kálmán.

⁹ Ld.: Wilde János – Wilde Margitnak, Bécs, 1915. október 10.

¹⁰ Antal Frigyes.

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Budapest, 1915. október 20.¹¹

Budapest 915. okt. 20.

Kedves Wilde Úr!

Nagy örömmel olvastam K.¹² sorait. Már kissé nyugtalanított hosszas hallgatása, de közben itt járt K. nővére és jelezte, hogy főleg a lakáskeresés foglalja el s akadályozza az írásban. Köszönöm, hogy Zimmermannál a commissiót elvégezte és örülök, hogy az első találkozás szimpátiával végződött.¹³ Azt hiszem, ő lesz az, akitől – Dvořák mellett – a legtöbbet fogja profitálni. Az Engerth-et¹⁴ rögtön elküldtem megtekintésre; azt hiszem, hogy örömmel meg fogják tartani, mert úgy látszik, nagyon ritka.

Azt talán hallotta, hogy az öreg Kármán¹⁵ a múlt héten hirtelen meghalt. Vasárnap temettük.¹⁶ Engem nagyon megrendített a váratlan eset; azok között, akikkel személyes érintkezésbe jutottam, ő volt a legnagyobb elme, s kétségtelenül tőle tanultam a legtöbbet.

A grafikai vásárlásokat elintéztem, az itt maradt anyag most már igazán nívós. Két plakettet is vásároltam s így a plakett gyűjtemény is megindul. A Kammer-féle Lys úgy is elintéződik;¹⁷ szóval bátran gyarapodunk.

¹¹ MNG Adattár, 20151/1979/234. – Levél.

¹² Kedves.

¹³ Mint Wilde írta családjának 1915. október 15-én: „D. e. voltam látogatóban Zimm.-nél a Staatsgalben”. MNG 20151/1979/57d/10. – Ernst Heinrich Zimmermann (1886–1971) művészettörténész. 1915–1918 között a bécsi Staatsgalerie munkatársa volt.

¹⁴ Valószínűleg Eduard von Engerth (1818–1897) festő, a bécsi Képzőművészeti Akadémia professzora, a Belvedere igazgatója. Nevezetes munkája: *Kunsthistorische Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses, Gemälde. Beschreibendes Verzeichnis*. I–III. Wien, 1881–1886.

¹⁵ Kármán Mór (1843–1915) pedagógus, művelődéspolitikus. 1872–1897 között a budapesti középiskolai tanítóképző intézet pedagógia és bölcsélet tanára, a gyakorlógimnázium pedagógiai vezetője, 1909-től egyetemi tanár. Temetése napján írta róla Goldziher Ignác: „Vele együtt sírba szállt életem csaknem félszázados szakasza. Viszonyomat hozzá rövid szavakkal jellemzi »Mythos«-om dedikációs lapja. Az általa alapított Mintagimnázium előcsarnokában a kollégák hosszan beszéltek alkotó érdemeiről oktatásügyünk újjászervezése és nemzetivé formálása terén. Mennyit kínozták ezt az embert, hányszor mellőzték, szándékosan félreismerték. A halott, akinek dicsőségéről most oly sokat tudnak mondani, mártírként élt, és úgy is halt meg. Lelkileg meggyötörték, anyagilag tönkretették, annyi megélhetést sem biztosítottak számára, amennyi most legalább családjának javára lehetne.” Goldziher Ignác: *Napló*. Sajtó alá rend. Scheiber Sándor. Budapest, 1984. 339.

¹⁶ Ld.: Wilde János – Wilde Margitnak, Bécs, 1915. október 18.

¹⁷ Jan van Lys (1590/1597–1629/1630) *Judit* c. festményéről van szó, amely Kammerer Ernő (1856–1920) révén került a Szépművészeti Múzeumba. Kammerer 1896–1901 között a múzeum kormánybiztosa, majd 1914-ig igazgatója volt. Ld.: Petrovics Elek: A Szépművészeti Múzeum újabb

Dr. Baldass van itt s az egész hetet itt tölti: Németalföldi XVI. sz.-i rajzainkat átnézte s nagyon imponált neki: ma délután viszem el a Majovszky gyűjteménybe.¹⁸ Különbön speciális célzattal van itt; a rajzgyűjteményben levő, a bécsi galéria képei után készült Prenner-rajzokat¹⁹ tanulmányozza.

Antal az általam vásárolt s Fragonardnak tulajdonított rajzról s egy Delhaes-rajzról,²⁰ melyet ő Oudryként²¹ állapított meg – ír a *Művészet* legközelebbi számába.²²

Remélem, hogy bécsi impressióiról sűrűn fog beszámolni s szívélyes kézsorítással maradok igaz híve

Meller Simon

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. február 10.²³

Budapest, 916. II. 10.

Kedves Wilde Úr!

Bocsánat, hogy oly soká nem válaszoltam levelére, de a plasztika most roppant lefoglal. A múlt hetet Kassán, Lőcsén etc. töltöttem, ahol két nagyon szép darab megszerzését initiáltam. A fő azonban inkább tájékozódás volt az anyag és nivója felől. Petroviccsal együtt jártunk ott s nagy reményekkel jöttünk haza.

Hallom, hogy ez idő alatt a Dorotheumban meg aukció volt a Ferenc-Ferdinánd hagyatékából származó faragásokból, azt hiszem, hogy jelentéktelen darabokról lehetett csak szó, mert különben Ön bizonyára felhívta volna a figyelmünket. A plasztikai szerzéseket egy nagyszabású Alexander Colin kőrelieffel kezdtem meg.²⁴

szerzeményei. *Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei*, 1. 1918. 201. és *Az új szerzemények kiállítása (1914-1917)*. Bev. Petrovics Elek. Budapest, Szépművészeti Múzeum, 1917. No 161. – vétel; Radványi 2006. 426. – ajándék.

¹⁸ Majovszky Pál gazdag grafikai gyűjteményét 1914-ben a Szépművészeti Múzeumnak ajándékozta. A gyűjtemény létrehozásában Meller Simon volt az egyik segítője. Zádor Anna: *Budapesti magángyűjtemények: Majovszky Pál (1871-1935)*. Budapest, 25. 1987, 1. 41-44.; Geskó Judit: *Majovszky Pál. Magyar múzeumi arcképcsarnok*. Főszerk. Bodó Sándor, Viga Gyula. Budapest, 2002. 582-583.

¹⁹ Anton Joseph von Prenner: *Theatrum artis pictoriae in quo tabulae depictae, quae in Caesarea Vindobonensi Pinacotheca servantur, leviore coelatura aeri insculptae exhibentur*. I-IV. Wien, 1728-1733.

²⁰ Delhaes István (1843-1901) festő, műgyűjtő, egy ideig a Liechtenstein Képtár restaurátora volt. Hagyatékából több sajátkezű művén túl 45 festmény és több mint 13700 grafika került a Szépművészeti Múzeumba.

²¹ Jean-Baptiste Oudry (1686-1755) francia festő és grafikus.

²² Antal Frigyes: *Két XVIII. századbéli francia rajz. Oudry és Fragonard*. *Művészet*, 14. 1915. 423-427.

²³ MNG Adattár, 20151/1979/234. – Levél.

²⁴ Alexander Colin (1527/1529-1612) flamand szobrász.

A Leonardo-cikket befejeztem, amint azt Edith ka.²⁵ bizonyára megírta; a berlini *Jahrbuch*-ban fog németül megjelenni.²⁶ A Kentauren Kampf biztos 1492; a csoda magyarázata Bertoldo, a klasszicizmus megalapítója.²⁷ A mi kis Európánk is az ő műve,²⁸ Edith talán azt is elmondta, hogy most ezen a témán dolgozom.

Néhány nap múlva kimegyek Németországba és visszajövet (március első napjaiban) Bécsben is megállok. Akkor szóval bővebben.

Szívből üdvözli igaz barátja

Meller Simon

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, 1916. március 15.²⁹

Kedves Wilde Úr,

köszönöm szíves sorait, Pogányról nem tudtam semmit elutazása óta.³⁰ Egészen egyetértek Önnel: Pestre szállítása igen kívánatos, nekem módomban van elérni, hogy a legrövidebb időn belül ide tegyék át, s rögtön meg is tettem volna e végből a lépéseket, de mégsem tartottam ezt lehetségesnek az ő megkérdése nélkül. Írtam tehát neki egy express-levelet, s kérem, mihelyt beleegyezett, áthelyezése, reménylem, igen gyorsan megtörténik – reménylem, az itthoni levegőn kedve és egészsége visszatér, s ha amint Ön írja – más tekintetben is nyugodtabb napokat lát majd szegény. Az Ön baráti segítségére azonban bizonyára sok szükség lesz még.

²⁵ Hoffmann Edith kisasszony.

²⁶ Meller, Simon: Die Reiterdarstellungen Leonardos und die Budapester Bronzstatuette. *Jahrbuch der Königlich Preussischen Kunstsammlungen*, 62. 1916. (1917). III.: 213–250.; Meller Simon: Leonardo da Vinci lovasbrázolásai és a Szépművészeti Múzeum bronzlovasa. *Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei*, 1. 1918. 75–177.

²⁷ Michelangelo szobra ma a Casa Buonarrotiban található. Michelangelo Bertoldi di Giovanni tanítványa volt.

²⁸ A Szépművészeti Múzeum *Európa elablása* szobráról van szó, melyet Meller Simon Bertoldo di Giovanni művének határozott meg (*Ferenczy István bronzgyűjteményének kiállítása*. Budapest, Szépművészeti Múzeum, 1917. No 2.). Utóbb – Leo Planiscig 1921-es feltételes attribúcióját: Bellano – Meller is elfogadta, de Balogh Jolán 1924-ben készült, de csak 1928-ban megjelent tanulmánya óta Andrea Ricciónak tulajdonítják, igaz, később már csak a „feltételesen” meghatározással. Ld. részletesen: Balogh, Jolán: *Katalog der ausländischen Bildwerke des Museums der Bildenden Künste in Budapest. IV-XVIII. Jahrhundert*. Budapest, 1975. I.: 149–151.

²⁹ MNG Adatár, 20151/1979/219. – Levél.

³⁰ Pogány Kálmán a háború kitörésétől frontszolgálatot teljesített. Mint Petrovics Elek (2. kép) mondta róla 1919. szeptember 26-án tett vallomásában: négy év „katonai szolgálatot teljesített, többnyire a harc téren, ahol értesülésem szerint derekasan viselkedett és egy ízben Breszt Litovszknál egy bravúrt is hajtott végre. Ezért *Az Est* újság pályázatán 10.000 koronát nyert, melyet katonai jótékony célra adott.” Gerelyes 1967. 337.

Nagyon örülök, hogy sikerült olyan disszertáció-témát találnia,³¹ mellyel Dvořák is nagyon meg van elégedve, s amelyben Önnek is öröme telik – s még inkább örülök azoknak a jeleknek, amelyekből azt látom, hogy kedve, bizalma megjött, megerősödött; *egyedül* erre volt még szüksége Önnek – s természetesen jó egészségre. Legyen meg mindez továbbra is, s legyen még több belőle! Örülve a közeli viszontlátásnak szívből üdvözlö

916. III. 15.
őszinte híve

Petrovics Elek

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, [1916]. május 17.³²

Kedves Wilde Úr,

köszönöm szíves tudósítását. A Van Dyck-ügy³³ bonyodalmi kezdenek engem is érdekelni. Valószínű különben, hogy még e hónapban én is megfordulok Bécsben, habár csak pár órára is. Holnap Berlinbe megyek Meller úrral együtt. Szívesen üdvözlö a viszontlátásig őszinte híve

Írjon, ha a képet láthatta.
V. 17.

PS

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Frohnleiten bei Graz, 1916. július 8.³⁴

916. júl. 8.

Kedves Wilde Úr! Szíves levelét, majd levelezőlapját megkaptam. A július hónapot itt töltöm családommal együtt a szép stájer erdőkben. Az Artaria küldeményt köszönöm; írtam egyidejűleg Hoffmann Edithnek, hogy nézze át, de jókor lesz augusztus elején is, mikor már újra otthon leszek. A *Jahrbuch* és a különnyomat megjelenéséről semmi hírem. Megjegyzem, hogy nem is érdekel; oly hihetetlen nyugalom van a szép hegyek között, hogy még a hivatalos jelentések se izgatnak, s csak másnap vagy harmadnap kapom őket kézhez. Friedländer könyvét átnéztem,³⁵ s első

³¹ Wilde az itáliai rézkarc kezdeteiről írta disszertációját.

³² MNG Adatár, 20151/1979/208. – Képes levelezőlap. S. van Ruysdael: Kocsma a fehér hattyúhoz.

³³ Az utalás valószínűleg egy Bécsben felbukkant Van Dyck képre vonatkozik, vagy a Térey-Rózsaffy-féle afférra, erről ld.: Wilde János – Wilde Margitnak, Bécs, 1915. november 20.

³⁴ MNG Adatár, 20151/1979/230. – Postai levelezőlap.

³⁵ Talán Max J. Friedländer: *Von Eyck bis Bruegel. Studien zur Geschichte der niederländischen Malerei*. Berlin, 1916. c. művéről van szó.

felét pontosan átvettem; egész kitűnő dolgok vannak benne, de tipikus impresszionista könyv, kompozíció nélkül. Itt egypár régebbi könyvet olvasok olasz szobrászatról; s Leonardo Malerbuchját dolgozom fel. Nagyon kíváncsi vagyok hol tart Ön az olasz grafikában? Aug. elején Pesten találkozunk, hacsak addig ki nem ruccan ide egy-két napra hűsölni.

Szívből üdvözli igaz híve

Meller.

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, [1916]. július 10.³⁶

Kedves Wilde Úr,

Köszönöm szíves sorait és fáradságát. Barkóczi Ilona bárónőnek írtam, hogy küldessen az örökösöktől Ön részére egy felhatalmazó nyilatkozatot, vagy pedig utasítsák Haller urat a kép megmutatására. Ne tegyen most már semmit, amíg ők nem értesítik; hét lakatot még csak felnyithat az ember, de ezt a képet száz alatt tartják, s Ön már éppen eleget vesződik a nyitogatásokkal. Tehát most hadd jöjjenek ők, reményelem, jönnek is.

A viszontlátásig szívesen üdvözli híve

VII. 10.

Petrovics Elek

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Frohnleiten, 1916. július 18.³⁷

Frohnleiten, 1916. VII. 18.

Kedves Wilde Úr! Nagyon köszönöm f. hó 16-áról kelt k. sorait s *Az Ujság* kivágását. Enélkül elkerülte volna a figyelmemet, noha a Jörg Breu ügy miatt érdekel és el kell tennem.³⁸ A tartalom mélyen elszomorító; ilyen kis helyen ennyi tartalmatlanság! A *Jahrbuch* megjelent, de még nem láttam. A különnyomatok is már elküldettek

³⁶ MNG Adattár, 20151/1979/217. – Levél.

³⁷ MNG Adattár, 20151/1979/231. – Postai levelezőlap.

³⁸ Az utalás Gerevich Tibor: A régi magyar festészet a prímási képtárban. *Az Ujság*, 1916. július 14. 3–6. cikkének M S mester művéről közölt megállapítására vonatkozik: „A rendkívüli művészi becsű képet, bár magyarországi templomból került elő, német kutatók a német művészet javára siettek elkönyvelni, sőt legújabb idehaza is német mester, id. Jörg Breu nevét vetették fel, aminek hatása alatt bevonták a múzeum magyar terméből, melynek legszebb ékköve volt. Furcsa volt, s már logikailag a kép német származása ellen szólt, hogy igen jeles mesterét nem tudták az alaposan ismert ó-német festészet egyetlen alakjával sem azonosítani. Reméljük, hogy mint »M S mester«-nek 1506-ban festett képét mihamarabb viszontláthatjuk a szegényebbé lett magyar teremben.”

Pestre, de csak hazaérkeztem után fogom őket megkapni és szétküldeni. E célból kérem, legyen szíves feljegyezni Dvořák nyári címét. Oldenbourgtól tegnap kaptam levelet, a cikket már elolvasta és tökéletesen meg van győzve. Bode új cikkét még nem kaptam kézhez,³⁹ de a Bertoldo-kérdést még nem tudom megírni,⁴⁰ míg a dolgokat újra eredetiben nem láttam; a dolog különben nem egyszerű, mert a Donatello-tanítványok seregének egész komplexumát újra át kell dolgozni. Pesten az új szerzemények meglepő sorozatát fogja találni; augusztus 3-án már én is otthon leszek s remélhetőleg együtt fogjuk őket élvezni.⁴¹ A viszontlátásig szívből üdvözlő igaz híve

Meller

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Budapest, 1917. január 27.⁴²

Budapest, 917. jan. 27.

Kedves Wilde Úr!

Szíves – kétféle – sorait megkaptam, az utóbbi levelet oly késéssel, hogy az aukció előtt már nem felelhettem; de tulajdonképpen csak Ön ítélhette meg, hogy volt-e ott egyáltalán olyan rajz, mely számunkra szóba jöhetett volna; tehát én újra csak azt írhattam volna, hogy járjon el belátása szerint.⁴³ De levele után bizonyos, hogy *fontos* rajz számunkra ott nem volt.

Előző levelének, melyben Dvořák előadásáról számolt be, természetesen nagyon

³⁹ Feltételezhetően: Wilhelm von Bode: Luca della Robbia und sein neuester Biograph. *Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz*, 2, 1916, 3/4. 71–80. c. tanulmányára utal.

⁴⁰ Meller, Bodehoz írt leveleiben részletesen írt a Ferenczy István gyűjteményéből származó Leonardonak tulajdonított lovasszoborról, illetve a Donatello segéd, Bertoldo di Giovannival (1420–1491) kapcsolatos kérdésekről: Ld.: Tüskés Anna: Magyar műgyűjtők, művészettörténészek és műkereskedők levelei Wilhelm von Bodéhoz (Esterházy Miklós, Kulcsár Márton, Meller Simon, Nemes Marcell, Pálffy Móric, Pokorny László és Ráth György). *Lybus*, 2011. 420–435. – Bertoldo di Giovanni munkásságának Bode könyvet is szentelt: Wilhelm von Bode: *Bertoldo und Lorenzo dei Medici. Die Kunstpolitik des Lorenzo il Magnifico im Spiegel der Werke seines Lieblingskünstlers Bertoldo di Giovanni*. Freiburg im Breisgau, 1925.

⁴¹ Utalás a Szépművészeti Múzeum *Új szerzemények* c. 1917-ben rendezett kiállítására.

⁴² MNG Adattár, 20151/1979/236. – Levél.

⁴³ „Mellertől nem jött rendelkezés, amiből azt látom, hogy a referádám alapján elállott a vásárlás gondolatától. Így persze nem is voltam ott az aukción.” – írta Wilde családjának 1917. január 26-án (MNG Adattár, 20151/1979/30/13), majd január 31-én: „Meller írt levelet. Azért hallgatott egyfelől, mert az én beszámolómat nagy késéssel kapta, másfelől, mert teljesen az én belátásomra bízta az ügyet. Hisz én aszerint is cselekedtem és távol maradtam, mint ezt Petr[ovics]nak már bejelentettem.” MNG Adattár, 20151/1979/30/15.

örültem; ez volt ez első nyilvános állásfoglalás Leonardónk mellett.⁴⁴ Sajnálom, hogy nem hallhattam; Dv. bizonyára mondott sok olyasmit is, ami annál inkább érdekelt volna, mert a témát még egyáltalán nem zártam le s az folyton érik és gazdagodik.

Remélem, hogy idegei azóta lecsillapodtak, s ismét nyugodtabban tud dolgozni. Tudtam, hogy az az időpont, amikor le kell végre ülnie dolgozatát megfogalmaznia, nem lesz minden krízis nélkül való, de viszont azt is tudtam, hogy az első tíz oldal leírása után viszont egy „hochkonjunktura” fog beállni, s maga is bámulni fog, hogy mily gyorsan és élvezettel megy a munka. A megindulás az persze kínos; de hát túl kell esni rajta.⁴⁵

Itt most teljes szélcsend állott be, a különböző ki- és beviteli tilalmak végre intenzívebb munkára is kényszerítnek, ami nem is baj.

Írjon gyakran!

Szívből üdvözli igaz híve

Meller.

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, [1917]. január 30.⁴⁶

Kedves Wilde Úr, köszönöm, hogy foglalkozott a Kende-féle auctió anyagával,⁴⁷ meg vagyok nyugodva a tekintetben, hogy nem mulasztottunk semmit. A Lastmann-kép repróját megnéztem Freise munkájában;⁴⁸ még eddig nem jutottam hozzá. Fázni nem

⁴⁴ Wilde 1917. január 20-án írta nővérének: „Dv[őrák] t. i. kellemes meglepetéssel 2 órán át beszélt a mi Leonardónkról, mint metodikailag igen fontos esetről – a gyakorlatok keretében, ezúttal a Festsaalban tartván meg kb. 40 főnyi hallgatóság előtt, miután minden ellenvetést megvitattott. Az eredménye: abszolút biztonsággal mondhatjuk, hogy a bronz Lo saját kezű műve. Oly lelkesülten beszélt – mindvégig egyedül, kérdések nélkül, csak a legvégén vonván be engem is a tárgyalásba – hogy fél 9 felé járt, mire befejezte. Mellert a legkitüntetőbb dicséretnek mellett emlegette közben. Erről persze részletesen kellett referálnom azonnal.” MNG 2015/1979/30/8; majd február 1-én: „A Dv[őrák] előadásának a bronzról roppant örül – az első nyilvános állásfoglalás.” MNG 2015/1979/30/15. – „A megdönthetetlenül logikusan felépítő művészettörténeti módszernek valóságos mesterpéldája Meller értekezése, melyből különben mindenki kitűnő képet alkothat magának nemcsak Leonardo, hanem az egész Cinquecento művészeti tendenciájáról is” – írta Antal Frigyes Meller tanulmányáról – *Huszdik Század*, 20. 1919. 239.

⁴⁵ Ahogy Wilde írta nővérének 1917. január 31-én: „M. is biztat, ha a dolgozatból megírtam kinnal az első 10 oldalt, egy Hochkonjunktura fog majd beállni és könnyen folyik majd a munka.” MNG Adattár, 2015/1979/30/15.

⁴⁶ MNG Adattár, 2015/1979/203. – Képes levelezőlap: Brocky Károly: Fialat leány arcképe.

⁴⁷ A kolozsvári születésű Kende Albert (1872–1942) műkereskedéséről van szó.

⁴⁸ Pieter Pieterszoon Lastman (1583–1533) holland festő *Az angyal és Tóbiás a hallal* c. képéről van szó, melyet a bécsi Artariánál vásárolt meg a Szépművészeti Múzeum; Kurt Freise: *Pieter Lastman. Sein Leben und seine Kunst. Ein Beitrag zur Geschichte der holländischen Malerei im 17. Jahrhundert.* Halle, 1910. 46–47., 90. – A kép először 1918-ban került a közönség elé: *Az új szerzemények kiállítása*

jó, s egészségének is árthat a fagyoskodás; jöjjön mielébb haza arra az időre, míg a nagy hideg tart. Jobb, mint ott megbetegedni. Ma kaptam meg segélyének elintézését a kultuszmin.-tól.⁴⁹ Hív. értesítést is kap erről, s a nyugtát is küldöm aláírás végett. Most siettetnek, – tehát egyébre minden jót, szívből üdvözlő híve

[1917]. I. 30.

PS

Lehet, hogy Bécsbe megyek 1-2 héten belül. Tehát a viszontlátásig!

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, [1917]. március 7.⁵⁰

Kedves Wilde Úr, köszönöm szíves tudósítását a T.-kép ügyében. Berlinbe is írunk ebben a kérdésben.⁵¹ A Pettenkofen⁵² tulajdonosával tárgyalok. – A tavaly tervezett, de aztán elhalasztott Balkán-expedíció⁵³ nemsokára, úgy látszik, mégis meglesz, s ez

(1917-1918). Bev. Petrovics Elek. Budapest, Szépművészeti Múzeum, 1918. No 56. – Id.: Pigler, Andor: *Katalog der Galerie Alter Meister*. Budapest, 1967. I.: 372.

⁴⁹ Petrovics Elek 1917. január 18. kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy Wildének a téli időszakra 1200 K támogatást adjon. „Minthogy Wilde úr a támogatásra kiválóan érdemesnek bizonyult és a doktori fokozatnak a bécsi egyetemen való megszerzése szükséges betetőzése lesz eddigi tanulmányainak”. A kért összeget a miniszter engedélyezte. SzM Irattár, 1917/52., 96.

⁵⁰ MNG Adatár, 20151/1979/205. – Képes levelezőlap: Anthonie van Dijck: Házaspár képe.

⁵¹ „Unser Direktor v. Petrovics lässt Excellenz durch mich bitten, Ihre Ansicht über den Tintoretto (No 29 der Auction Moll) uns gütigst mitzuteilen.” írta 1917. március 13-án Meller Simon Bodénak. – Az említett Tintorettonak tulajdonított kép: Paul Cassirer – Hugo Helbing: *Die Sammlung Carl Moll Wien*. München – Berlin, 1917. No 29.: Die Kreuztragung. Az aukciót 1917. március 20-án tartották. Ld.: Tüskés 2011. i. m. 430.

⁵² Borsos József festőművész arcképéről van szó. A képet egyébként Wilde hozta Budapestre: Petrovics Elek 1917. február 2-án jelentette a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak, hogy a bécsi Staatsgalerie közvetítésével Pettenkofennek egy Borsos József festőt ábrázoló portréja ajánlatot tett fel a múzeumnak megvételre. Miután a képet vasúti szállítmányként történő elhozása a „jelenlegi viszonyok közt nem volt lehetséges”, ezért Wilde János „bölcészetszigorló urat”, a múzeum önkéntes gyakornokát küldte ki Bécsbe, aki a képet személyi poggyászként Budapestre szállította. Kéri költségei elszámolását. SzM Irattár, 1917/203. Mint Petrovics írta: „vásárlás útján pedig Pettenkofennek egy ép oly szellemes, mint bravúrosan festett ifjúkori művével, Borsos Józsefünknek valószínűleg 1847-ben készült arcképével gazdagodott.” Petrovics 1918. i. m. 196. képe: 195. – ltsz.: 5054.

⁵³ 1914 júniusában, az MTA égisze alatt, Berzeviczy Albert vezetésével megalakult a Balkán Bizottság. „Ami meg a térségben való fokozottabb szerepvállalásra készítette a magyar kormányt – saját jól megfogható érdekein kívül – az Bécs folyamatos és erős kutatói jelenléte volt. 1896-ban a Bécsi Akadémia saját feladatának határozta meg a térség néprajzi, földrajzi, történeti, nyelvi, régészeti kutatását. Ennek érdekében létrehozta saját Balkán Bizottságát és több expedíciót indított a Balkánra.” Így pl. Buday Árpád 1917. május-júliusban „régészeti kutatásokat végzett, elsősorban Metojica terüle-

esetben – így bízattak – kérni fogják P. K.⁵⁴ szabadságolását. Ezt megírhatja neki; az ő helyzetében a remény is valami. Szívből üdvözlí őszinte híve

[1917]. III. 7.

PS

A bécsiek mennek-e a mak⁵⁵-aukcióra?

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Bécs, 1917. március 30.⁵⁶

Wien, 30. III. 917.

Kedves Wilde Úr! Tegnap este ide érkeztem; 2-3 napig maradok. Lakom Hotel Sacher-ban. Található vagyok d. u. 2-3 közt a Café Imperialban; este 8-tól kezdve a Hopfner vendéglőben. A viszontlátásig üdvözlí

Meller

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, 1917. június 4.⁵⁷

Kedves Wilde Úr!

Napok óta készülök Önnek írni; úgy-e, elengedi annak a megmagyarázását, hogy miért nem jutottam hozzá – hiszen tudja, hogy milyen viharos napjaim vannak olykor. Ami az ösztöndíjat illeti, az, reményilem, meglesz, de csak a hónap végén vagy július elején lehet megcsinálni, mint a tanácsos úr mondta (arról már rezignáltan lemondok, hogy köszönete ellen tiltakozzam!). Mindenesetre értesíteni fogom, ha az ügy konkrét stádiumba lép.⁵⁸

ten.” Ld.: Nagy Norbert: *A Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet története (1916-1918)*. Pécs, 2010. 12. Petrovics jó akadémiai kapcsolatai révén valószínűleg az egyik tervezett expedícióba tudta volna bejuttatni Pogányt. Ennek a programnak a keretében nevezték ki egyébként Hekler Antalt – Petrovics akkori beosztottját – a Konstantinápolyi Magyar Intézet élére 1917 elején.

⁵⁴ Pogány Kálmán.

⁵⁵ Talán a ma is MAK-nak nevezett, 1864-ben megnyitott bécsi k. k. Österreichisches Museum für Kunst und Industrie-val kapcsolatos aukcióról van szó.

⁵⁶ MNG Adattár, 20151/1979/229. – Postai levelezőlap.

⁵⁷ MNG Adattár, 20151/1970/39/51. – Levél.

⁵⁸ Petrovics Elek 1917. július 7-én felterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, melyben Wilde számára a nyári félév elvégzésére és befejezésére 1200 k támogatást kért, mert a „a nevezett ugyan már e tavaszon kívánt szigorlatot tenni, azonban a bécsi egyetem művészettörténeti tanárának M. Dvořáknak biztatására tanulmányainak kibővítése végett még a második (nyári) félévre is beiratkozott, minthogy tanulmányait – mint erről a nevezett tanár úr személyes közléséből is meggyőződtem – kitűnően és különösen elismerésre méltó eredménnyel folytatja”. SzM Irattár, 1917/565.

Örülök, hogy munkája halad, s még inkább örülök annak, hogy egyetemi ideje végéhez közeledik s Ön visszatér közénk.

Az új szerzeményeket igen sok jóakarattal fogadták.⁵⁹ S ez bizony jól esett. Akármít tartunk is az ú. n. közvélemény helyesléséről egy közintézetre nézve pozitív haszonnal jár az; legalább azt reméli az ember, s szabadabb mozgást s több lehetőséget ad majd. Hogy Ön együtt érez velem és velünk, úgyis tudom, s hogy ez a tény igen kedves nekem, azt pedig – úgy-e, Ön tudja. Ilyen értelemben köszönöm ismét gratulációját. Zimmermann és Baldass urak őszintén érdeklődtek⁶⁰ úgy látszik a dolog iránt; Baldass úr írni is szándékozik a Kunst und Kunsthandwerk-be,⁶¹ aminek nagyon örülök. A fényképek már nagyban készülnek hozzá.

Talán nemsokára Bécsben látjuk egymást! Addig is minden jót, szívből üdvözlő híve
VI. 4.

P E

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, [1917]. június 27.⁶²

VI. 26.

Kedves Wilde Úr,

Levelét vettem, s örülök, hogy nemsokára látni fogjuk. Reményilem Dvořák tanár úr is megvalósítja ezúttal régi tervét, s eljön hozzánk,⁶³ nagyon örülök, hogy szerencsénk lesz hozzá. Inkognitója felől nyugodt lehet. Tehát a viszontlátásig szívből üdvözlő

PS

⁵⁹ Az új szerzemények kiállítása 1917. i. m.

⁶⁰ Mint Wilde írta 1917. május 17-én családjának: „Kedd d. u. együtt voltam Baldassal és Zimm[ermann]al, akik épp Pestre készültek egy pár napra. Z meglepett avval a kérdéssel, hogy hogyan kerülhetné el a találkozást A[ntal]ljal, ez azért különös, mert Z Pesten mindig, mint igen jó barát emlegettetett.” MNG Adattár, 20151/1979/30/105; majd május 23-án: „Tegnap Zimm-nál ebédeltem az Imperialban. El van ragadtatva ő is, Baldass is attól, amit Pesten láttak a muziban (új szerzemények kiállítása).” MNG Adattár, 20151/1979/30/98.

⁶¹ Ludwig Baldass: Neuerwerbungen des Budapester Museums der Bildenden Künste. *Kunst und Kunsthandwerk*, 20. 1917. 11/12. 387–410.

⁶² MNG Adattár, 20151/1979/204. – Képes levelezőlap: Brocky Károly: Fiatal leány arcképe.

⁶³ Wilde 1917. május 9-én azt írta nővérének, hogy „Dv[orák]nak tegnap jeleztem néhányat a munkám nehézségei közül, ami mindjárt erőt adott a további szorgalmas kintartásra. Megírja a recenziót Meller cikkéről és ezért be fog jönni koraősszel hozzánk. Eddig azért nem ment, mert félt, hogy túl barátságosak lesznek ott hozzá az emberek, pedig ő beteg és ember és a nyugalmat szereti. Azt mondta, velem egyedül szívesen töltene egy pár napot, ha el tudom háritani tőle az embereket. Én ezt vállaltam, bár Antal biztosan szabadságot fog kérni azokra a napokra a cenzúráról, hogy mindig Dv[orák]kal

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, [1917]. július 6.⁶⁴

Kedves Wilde Úr,

A mellékelt levelet kaptam, miután Ön már elutazott. Kérem, legyen szíves írni az illető úrnak, s bécsi lakásán megnézni a képet; ha komoly és traktabilis⁶⁵ a dolog, akkor beszélhetünk a továbbiakról. (Ha nem nekünk, úgy a pesti gyűjtők valamelyikének jó lenne, Wolfner Gyula⁶⁶ különösen szívesen venne Kupetzkit.⁶⁷)

Örömmel értesültem Hoffmann k. a.⁶⁸ útján, hogy Dvořáktól az engedélyt máris megkapta, amiben különben amúgy sem kételkedtem. Reményilem, mihamar túlesik mindenén.⁶⁹

Minden jót, szívesen köszönti őszinte híve

[1917]. VII. 6.

Petrovics Elek

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Budapest, 1917. július 16.⁷⁰

Kedves Wilde Úr!

Bocsánat, hogy oly soká hallgattam, de a dolog nem megy olyan egyszerűen, amint gondoltam. Azonban most mégis remélem, hogy lehetséges lesz s kérem, legyen szíves, ha Pesten van, engem egy délelőtt hivatalomban fölkeresni, ha pedig már nem volna itt, akkor címét tudatni, hogy esetleg levélileg érintkezessünk.

lehessen.” MNG 2015161979/30/92. – Az utalás Meller Simon Loeonardo-szoborról írt tanulmányának tervezett ismertetésére utal, amelynek érdekében Wilde is közbenjárt professzoránál. Erre, a Budapesti Tudományegyetem művészettörténet tanszéki pályázata miatt lett volna szükség, Meller pozícióját erősítendő. Dvořák végül is csak egy támogató levelet írt. (Gosztonyi 2014. 77.). Wilde egy 1917. június 17–29. között kelt levelében írta nővérének: „este árulta el Dv[orák], hogy komoly akarata, hogy erre a három napra mégis Pestre [jön].” MNG 20151/1979/30/55. A professzor utazása elmaradt s 1917. július 7-én lakonikusan írta Wilde: „Dv[orák] persze továbbra is készül Pestre, Petro[vics] Bécsbe, majd találkozni fognak – a holdban.” MNG Adattár, 20151/1970/39/62.

⁶⁴ MNG Adattár, 20151/1979/221. – Levél.

⁶⁵ Engedékeny.

⁶⁶ Wolfner Gyula (1868–1944) bórgyáros, nagyiparos, az Osztrák–Magyar Bőripari Kartell elnöke, neves műgyűjtő. Ld.: Lázár Béla: *Egy magyar gyűjtemény*. Bev. Petrovics Elek. Budapest, 1922.; Hirman László: Ifj. Wolfner Gyula. *Újpesti Helytörténeti Értesítő*, 16, 2009, 4. 25–27.; Horváth Hilda: A Wolfner-gyűjtemény. *Múlt és Jövő*, 24, 2013, 3. 55–68.

⁶⁷ Kupetzky János (1667–1740) festő. Lázár 1922. i. m. 101. – egy Kupetzky-képről tesz említést a Wolfner-gyűjteményben.

⁶⁸ Kisasszony.

⁶⁹ Utalás a záróvizsgákra.

⁷⁰ MNG Adattár, 20151/1979/240. – Levél.

Szívélyes üdvözléssel

Bpest, 917. júl. 16.

Meller Simon

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, 1917. július 25.⁷¹

Kedves Wilde Úr,

Nagyon köszönöm Dvořák tanár úrnak, hogy szíves volt közölni a Tintoretto-képre vonatkozó véleményét. Bode is azt írta, hogy a kép nem tesz rá meggyőző benyomást, s hogy különben is száraz és sötét. Mi Mellerrel, midőn két évvel ezelőtt Mollnál voltunk, a képet jó kvalitásnak találtuk, de nem véltük Tintoretto sajátkezű munkájának. Mint olvasom, 50,000 Márkáért kelt el, s vevője Strauss Richard volt.⁷²

Én egyre készülök Bécsbe, s az ön levele után különösen szeretnék felmenni; a kérdés, melyről Dvořák beszélni szeretne, nagyon fontos és érdekes.⁷³ Úgy volt, hogy ezen a héten felutazom, de úgy látom, ez sem fog menni, s talán csak húsvét utánra marad utam. Legyen szíves megkérdezni, hogy nem lesz-e későn akkor beszélünk a dolgról? S írja meg, kérem, azt is, hogy Ön mikor jön haza?

A Pettenkofen-kép tulajdonosa 2000 koronát engedett az árból; a képet bemutattam a miniszternek is, aki a vételhez szóval hozzájárult, s reményilem, írásbeli felterjesztésem elintézését is megkapom nemsokára. Haberditzl⁷⁴ írta, hogy szeretné a kép rájárat elküldeni. Arra kérem, legyen szíves őt felkeresni, s a rájárat – ha nem okoz nagy nehézséget – magával hozni.

A Ferenczy-féle bronz gyűjteménnyel átköltözködtünk abba a különálló terembe, ahol a régi magyarországi képek vannak.⁷⁵ A világítás itt sokkal kedvezőbb, s a

⁷¹ MNG Adattár, 20151/1979/199. – Levél.

⁷² Ld. még: 75. jegyzet.

⁷³ Mint Wilde írta 1917. március 8-án nővérének: „Dvořák viszont nagyon várja Petro jövetelét. Bizalmasan meg is mondta miért, az új kereskedelmi szerződésüket készítik most elő a németekkel, ennek a műtárgyakra vonatkozó részét szeretné vele, mint magyar testvérrel megbeszélni.” MNG Adattár, 2015161979/30/23.

⁷⁴ Franz Martin Haberditzl (1882–1944) művészettörténész. Ebben az időben a bécsi Staatsgalerie im Belvedere igazgatója.

⁷⁵ Ferenczy István szobrászművész 83 darabból álló bronzgyűjteményét 1914-ben vásárolta meg a magyar állam örökösétől. A kollektiót Ferenczy 1818–1824 között Rómában gyűjtötte; még életében felajánlotta megvételre a Nemzeti Múzeumnak, de miután ez nem valósult meg, évtizedekig rimaszombati házában, ládába csomagoltan tárolták örökösei. „A gyűjtemény javát, 46 bronzot, 1917-ben ki is állították az I. emeleti középső nagyteremben két nagy és egy kisebb vitrinben. Ez volt az első régi szoborkiállítás az új múzeumban. A kiállítást Meller Simon osztályigazgató rendezte, ő szerkesztette a katalógust is, aminthogy már korábban ő volt az, aki a vételi tárgyalásokban szakvéleményével döntően részt vett.” Balogh Jolán: *A Régi Szoborosztály. A Szépművészeti Múzeum 1906–1956.* Szerk. Pogány

bronzok igen jól hatnak. Holnapután, kedden mutatjuk be a gyűjteményt – a Múzeumbarátok Egyesülete tagjainak, szerdán a lapok tudósítóinak, s csütörtöktől kezdve megnyitjuk a közönségnek. Azután az új szerzemények kiállítása következik.

Talán olvasta a lapokból, hogy a Múzeumbarátok Egyesülete útján sikerült megszerezni Szinyeinek lilaruhás női arcképét (1874-ből), fontos és szép gyarapodás.⁷⁶

Meller úr pár napig nem járt be; lába fáj. Most már jól van. Őt is, engem is igen megszorított Ferenczy Károly halála.⁷⁷

Minden jót, szívből üdvözli igaz híve

Bp. 917. VII. 25.

Petrovics Elek

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Fonyód, [1917]. augusztus 2.⁷⁸

Fonyód – Béla telep Sirály szálló [1917]. augusztus 2.

Kedves Wilde Úr, ma kaptam meg itt levelét. A van Haanen-kép⁷⁹ ügyében írtam Pestre. – A Donát-képre vonatkozó tudósítást köszönöm,⁸⁰ a kép érdekel, s reményem, nem adják el addig, míg Bécsbe megyek.⁸¹ Ez mégiscsak meglesz, ha

Ö. Gábor, Bacher Béla. Budapest, 1956. 115.

⁷⁶ „Szinyei Merse Pál műveihez is olyan új darabok járultak, amelyek nagy lépéssel visznek közelebb ahhoz a célhoz, hogy egész jelentősége szerint mutassuk be azt a művészünk, akinek művészetében a látásnak és az előadásnak szabadsága először győzött teljesen az akadémikus hagyományokon. Újjonnan szerzett művei abból az időből valók, midőn művészete virágzásának tavaszi pompájában állott, s közöttük van egyik főműve, az 1871-ben készült *Lila arckép* is, ez a poézist sugárzó munka, mely felfogásának nagy nemességével Feuerbach, színezésének tüzevel Böcklin nevét idézi fel. Ezt a képet a Múzeumbarátok Egyesületének köszönhetjük, amely méltóan indította meg vele vásárlásait: kitűnő és magyar művet szerzett.” A képet az egyesület 70.000 K-ért vásárolta meg s örökletként adta át a múzeumnak. Petrovics 1918. i. m. 182. és 211.

⁷⁷ Ferenczy Károly 1917. március 18-án hunyt el Budapesten.

⁷⁸ MNG Adatár 20151/1979/206. – Képes levelezőlap: Fonyód-fürdő – kilátás a várhegyről.

⁷⁹ Lichtmann Jakab (1835–1917) a „Rothschild báró bécsi bankházának cégjegyzője volt. Negyvenegy évig állt a Rothschild-ház kötelékében. Jelentékeny kép- és műtárgygyűjteményét, valamint ingatlanait Bécs városára és annak zsidó hitközségére hagyta, értékes képeinek egy részét pedig a bécsi Műtörténelmi Múzeumra és a pesti Nemzeti Múzeumra.” *Magyar zsidó lexikon*. Szerk. Újvári Péter. Budapest, 1929. 534. Itt a hagyatékából végrendeletileg a Szépművészeti Múzeumnak juttatott van Haanen képről van szó. A Lichtmann-gyűjteményt 1917. november 10-én bocsátották aukcióra a bécsi Dorotheumban.

⁸⁰ A kép ügyében 1917. július 23-án írt Petrovics Wildének. Ld. még: Végh János: Levelezőpartnerek 1916–1919 között c. tanulmányát az *Enigma* jelen, tripla számában.

⁸¹ A Donát életművét feldolgozó tanulmány (Bakó Zsuzsanna: Donát János festő munkássága, 1810–1832. *Tanulmányok Budapest Múltjából*, 36. 2012. 41–118.) szerint a Szépművészeti Múzeum már

előbb nem, szeptemberben. Ha azonban arra jár, talán legyen szíves újra benézni Pick-hez, s megmondani, hogy a dolog érdekel s meg fogom nézni. Segélye megjött; a nyugtát láttamozva ma küldtem vissza Pestre. Sok szíves üdvözlettel híve

PS

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, [1917. augusztus 17. előtt]⁸²

Kedves Wilde Úr,

ma sürgönyöztem az Artariának, hogy a Lastmann-t, ha még nem adta el, küldje el rögtön ide megtekintésre. – Legyen szíves elmenni oda, s megmondani, hogy én 22-én Bécsbe megyek, ha tehát nem akarná küldeni, akkor megnézhetném ott. A küldést persze jobb szeretném, mert az út, bár határozott szándékom utazni, előre nem látott okok miatt mindig meghiúsulhat. A Lichtman-ügyben várom válaszát. Szív. üdv. híve

PS

Meller Simon – Wilde Jánosnak, 1917. augusztus 17.⁸³

Bpest, 917. aug. 17.

Bocsásson meg, hogy múltkori levelére nem válaszoltam, de egyre halogattam s aztán nem jutottam hozzá. A hivatalban úgyszólván egyedül voltam – csak Rózsaffy volt még itt – s így minden hozzám ömlött, Petrovics kliensei, Takács expertisei⁸⁴ stb.

Mint tudja, még június 30-án született egy kislányunk,⁸⁵ sajnos egy hónappal korán jött, s oly gyenge volt, hogy nem életképesnek deklarálta az orvos (Berend⁸⁶); kivittük a Fehér Kereszt Sanatóriumba,⁸⁷ ott van ma is, és még mindig

1916-ban megvásárolta a festő két női arcképét: 58.: No 18. Női arckép 1801. 1916-ban vásárolt kép, 63,5 x 49,3. MNG ltsz.: 4956 T. és 74.: No 89. Zenker Terézia, 1816. 1916-ban vásárolt kép, MNG ltsz.: 5001 – mindkét kép ki volt állítva: *Az új szerzemények kiállítása* 1917. i. m. No 1., 5. – Pick műkereskedőtől egy egész alakos férfiportrét vásároltak a levélben jelzett időben: Bakó i. m. 68.: No 66. Pargfrieder (Bargfireder) arcképe, 1815. „vétel J. Pick műkereskedőtől, 1918-ban.” Ignatz Pick (1870–1941) antikvárius és műkereskedőről van szó.

⁸² MNG Adattár, 20151/1979/207. – Képes levelezőlap. Jacopo Tintoretto (1518–1594). Pietro Loredano doge képmása.

⁸³ MNG Adattár, 20151/1979/240. – Levél.

⁸⁴ Szakértői szemle.

⁸⁵ Meller Lili (1917–1918).

⁸⁶ Berend Miklós (1870–1919) az újszülöttek és csecsemők kórtanának jeles szakértője. 1894–1908 között a budapesti gyermekklinika gyermekgyógyásza, 1908-tól a Fehérkereszt Gyermekkórház főorvosa. Az I. világháború alatt katonaeorvos.

küszködik az étellel s kérdéses, hogy megmarad-e? Feleségem⁸⁸ egészséges, csak persze folyton izgatott.

Remélem, hogy a nyár nehézségei dacára e hónapban lezárja a munkát s azután itthon végleges megfogalmazáshoz fog. Nagyon örülni fogok, ha már az ügy formalitásain túl van, mert minél jobban érik az ember, annál nehezebbek számára az iskola kikerülhetetlen formalitásai.

Mai nappal hivatalos elfoglaltságom megenyhült; Térey és Edith⁸⁹ megkezdték újra hivatalos működésüket.

Antal Drezdába utazott s onnét folytatja német körútját.

Dolgozásra nem sok időm maradt e hetekben; de azért újra elővettem Leonardót, s ifjúkorával iparkodtam tisztába jönni. Azt hiszem, sok eredménnyel, persze a végleges ítélettel várni kell, míg újra megnézhetem az eredetieket.

A Lastmann megérkezett s bizonyonnyal itt marad.

Szívélyesen üdvözlö a közeli viszontlátásig igaz híve

Meller

Novemberben lesz a Kilényi gyűjtemény nagy aukciója.⁹⁰

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak⁹¹

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Frankfurt, 1917. október 7.⁹²

Frankfurt 917. okt. 7.

Kedves Wilde Úr! Kártyáját megkaptam; a müncheni kabinetbe nem mehettem, mert még a költözés nincs befejezve, de kívánságait átadtam dr. Bredtnek,⁹³ aki utána fog nézni. A rajzaukció eredményével meg vagyok elégedve.

Szívélyesen üdvözlö

Meller Simon

⁸⁷ Budapest IX., Tűzoltó u. 9.

⁸⁸ Mandel Szeréna, 1910-ben kötöttek házasságot. Ld.: BFL, VII. 193–1910–301.

⁸⁹ Hoffmann Edith.

⁹⁰ Kilényi Hugó (1840–1924) közigazdász. *Kilényi Hugó gyűjteménye. Ernst-Múzeum*. I–II. Szerk. Ernst Lajos, Lázár Béla. Budapest, 1917. (Az Ernst-Múzeum aukciói, 2/1–2.)

⁹¹ MNG Adattár, 20151/1979/204. – Postai levelezőlap.

⁹² MNG Adattár, 20151/1979/228. – Képes levelezőlap: Grablegung. Niederländisch, 16. Jahrh. Budapest VI. Aréna út 41. Szépművészeti Múzeum. – Wilde, tanulmányai befejeztével, 1917. augusztus végén utazott haza Budapestre.

⁹³ Ernst Wilhelm Bredt (1869–1938) művészettörténész, a müncheni Staatliche Graphisches Sammlung munkatársa.

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Bécs, [1917. szeptember–október]⁹⁴

Bécsből írt képeslap.

Kedves Wilde Úr, nem tartom nagyon valószínűnek, hogy Z.⁹⁵ a Szentgyörgy-féle képek⁹⁶ miatt utazott volna Pestre, – de kizárva nincs (nem a St. gal.,⁹⁷ hanem esetleg magánember megbízásából). Ha még ott van, vagy beszél vele, adja be neki, kérem, diplomatikusan, hogy úgy tudja, a képekre nézve tárgyalok. – Ha ezt tudni fogja, akkor természetesen nem fog foglalkozni velük. – Sajnos Dvořák tanár urat nem találtam itt, még Karlsbadban van. Szívesen üdvözli híve PS

Kedden otthon vagyok. Persze ha biztosan tudja, hogy Z. nem ebben az ügyben jár, akkor ne tegyen föl neki szóban semmit.

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, [1918]. július 29.⁹⁸

Kedves Wilde Úr,

mivel Meller úr nem megy még el e napokban: nem szükséges visszasietnie. Eddig úgysem volt jó ideje, tehát reményelem, kinn marad még holnapon túl is. Nővére önagysága ma szíves volt elhozni doktori oklevele másolatát. Minden jót, Ferit sokszor üdvözli Önnel együtt, híve

VII. 29.

PS

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Cirkvenica, 1918. augusztus 28.⁹⁹

Cirkvenica várost ábrázoló képeslap, Aréna útra címezve

⁹⁴ MNG Adatár, 20151/1979/210. – Képes levelezőlap: Wien XIII. Kaiserliches Lustschloss Schönbrunn.

⁹⁵ Ernst Heinrich Zimmermann művészettörténész.

⁹⁶ Talán a Szent György Céh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete valamelyik aukciójáról lehet szó; 1917. október 21-én a XXXVII. művészeti aukciójukat tartották.

⁹⁷ Staatsgalerie.

⁹⁸ MNG Adatár 20151/1979/212. – Postai levelezőlap. Nagys. dr. Wilde János úrnak Hatvan, kastély. – Wilde és a Hatvany család kapcsolatáról még annyi tudható, hogy 1916-ból fennmaradt Hatvany Ferentől egy Wilde Jánosnak Bécsbe írt levelezőlap: „Kedves Wilde Úr, hálásan köszönöm kedves kártyáját, bocsássa meg, hogy csak máma válaszolok. – Naglernal Münchenben voltam, igaz, hogy erre a képre nem emlékszem. Nemes [Marcell] legközelebb Münchenbe megy, majd megkérem, hogy hozzon róla fényképet. Itt Pesten azóta gyönyörű képek vették, de discret vagyok, hagyom meglepetésnek. Szeretettel üdvözli és kedvességét köszöni Hatvany.” MNG Adatár, 20151/1979/348.

⁹⁹ MNG Adatár, 20151/1979/211. – Képes levelezőlap: Cirkvenica.

Már készülõben vagyok hazafelé. Tartózkodásom elég jól ütött ki. Szép idõ járt s a mindennapi fürdés felfrissített. Vasárnap Pesten vagyok s bemegyek a múzeumba. A viszontlátásig sziv. üdv. híve

VIII. 28.

PS

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, 1918. október 24.¹⁰⁰

K. B. Örömmel hallottam ma a szolgától, hogy már sokkal jobban van. – Hogy a mai kritikus napokban se nyugtalanítsa még saját ügyének sorsa is: sietek megírni, hogy a miniszter tegnapelőtt – végre – aláírta kinevezését. További és gyökeres javulást kíván a viszontlátásig híve

X. 24.

PS

Meller Simon – Wilde Jánosnak, Berlin, 1918. augusztus 29.¹⁰¹

Kedves Doktor Úr! Breslau, Drezda, Meissen után Berlin – eddig minden rendben és a tények erősítik a Vischer-Theoriákat.¹⁰² Drezdából, Ernst-Arnoldtól¹⁰³ egy szép Seurat-rajzot küldtettem. Különbönb semmi újság, még senkivel sem beszéltem; Lehel nyaral; itt pedig csak holnap megyek a Wilhelm Friedrich Museumba. Sokszor üdvözli híve

Meller

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, [1919]. december 28.¹⁰⁴

Kedves Wilde Úr,

E hó 25.-én kelt sorait – a hozzájuk mellékelt kis kulccsal együtt, megkaptam. Arról, hogy már csak dec. 1-ig marad a klinikán s azután lakásán lesz található, kívánságához képest értesítettem Nagy Árpád min. tanácsost.¹⁰⁵ Most már bizonyára csak 1-je után fogják tárgyalni az ügyét.

¹⁰⁰ MNG Adattár, 20151/1979/214. – Petrovics Elek feliratú névjegykártyán.

¹⁰¹ MNG Adattár, 20151/1979/227. – Postai levelezõlap.

¹⁰² Ld.: Meller Simon: Id. Peter Vischer Szent Kristóf szobrocskája. *Az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei*, 2. 1920. 22–56. – és kutatásai összefoglalását: *Peter Vischer der Ältere und seine Werkstatt*. Leipzig, 1925. (Deutsche Meister).

¹⁰³ Az 1818-ban alapított Ernst Arnold-féle műkereskedésről van szó.

¹⁰⁴ MNG Adattár 20151/1979/215. – Levél.

¹⁰⁵ Eberhardi Nagy Árpád (1875–1932) közoktatásügyi államtitkár. Ő volt az egyik vezetője a Szépművészeti Múzeum munkatársainak Tanácsköztársaság alatti tevékenységét vizsgáló bizottságnak.

Illetménye ügyében még mindig nem intézkedtek, bár azóta is szóba hoztam a dolgot Bárány¹⁰⁶ min. tanácsosnál, aki ugyanabban a nézetben van, mint én (mint-hogy más nézet aligha lehetséges), t. i. hogy aug. 1-től kezdve illetményei kijárnak. Felfüggesztéséről nem volt szó, azonban felfüggesztés esetében, tudomásom szerint az az általános szabály, hogy az illető tisztviselő ellátásról intézkedni kell, s az illetményeinek legalább 1/3-át meg kell hagyni részére.

Kedves nővére mondta, hogy betegségem alatt milyen részvétellel volt irántam, fogadja érte köszönetemet. Leveléből örömmel olvasom, hogy egészsége, ha még nem is teljes, megjavult. Ha kedves nővére bármikor ismét beszélni kívánna velem, délelőtt mindig örömezt álllok rendelkezésére.

Minden jót kíván igaz híve

Bp XII. 28.

Petrovics Elek

Petrovics Elek – Wilde Jánosnak, Budapest, 1936. december 25.¹⁰⁷

K. B. Mivel én holnap d. u. utazni szeretnék, nagyon megköszönném, ha holnap d. e. szíves lenne jelentkezni. Itthon vagyok és telefonomat ugye megírtam (182-139). Ne haragudjon, hogy terhelem. Sok szíves üdvözléssel, kedves testvérenek is, igaz híve

936. XII. 25.

P. E.

Jó volna, ha láthatnom lehetne!

¹⁰⁶ Bárány Gerő (1878-1939) jogász, jogbölcséleti író. 1900-1934 között a Vallás- és Közoktatásügyi minisztériumban dolgozott; mint helyettes államtitkár ment nyugdíjba. Miniszteri biztostként vett részt a Szépművészeti Múzeum munkatársainak a Tanácsköztársaság alatti tevékenységét vizsgáló bizottságban.

¹⁰⁷ MNG Adatár, 20151/1979/224. - Petrovics Elek feliratú névjegykártyán. Nagysg. dr. Wilde János úrnak, VIII. Horánszky-utca 27. dr. Wilde Ferenc úr lakásán.